

AFRİKA KITASI KORONA İLE MÜCADELEYE HAZIR MI?

Serhat Orakçı

İNSAMER
İHH İNSANİ VE SOSYAL ARAŞTIRMALAR MERKEZİ
IHH HUMANITARIAN AND SOCIAL RESEARCH CENTER
مركز البحوث الإنسانية و الاجتماعية

Referans için: Orakçı, Serhat. "Afrika Kıtası Korona ile Mücadeleye Hazır mı?", İNSAMER, 24.04.2020.

Analiz

Albert Camus 1947 yılında yayımlanan romanı Veba'da Cezayir'in Oran şehrinde başlayan ve 10 ay kadar süren bir salgını ve şehrin karantinaya alınmasıyla insanların hayatındaki değişimi anlatır. Ölüm, hayatta kalmak, salgınla mücadele, ümit ve ümitsizlik olguları hikâyenin öne çıkan temel motifleri arasındadır. Oran şehri sakinlerinin pek çoğu için salgını kabullenmek oldukça zordur. Şehirden kaçmak ve karantinadan çıkmak isteyenlerden bazıları da modern hayatın nimetlerine güvenir. Zira sonuçta artık daha önceki yüzyıllarda salgınlara düşer olan insanların sahip olmadığı telefon ve uçak gibi teknolojik haber alma ve iletişim kanallarına sahiptirler. Bu insanlar sonlarının önceki yüzyıllarda vebaya yakalananlardan daha farklı olabileceğini düşünür.

Veba salgınından korona salgınına geldiğimizde, bu kez modern hayatın nimetlerinin virüs taşıyıcı

ve yayıcı olarak karşımıza çıktığını görüyoruz. Ve salgın artık küresel. Küreselleşme nedeniyle yeryüzünde hiçbir toprak parçası kendini bu durumdan yalıtmayı başaramadı. Korona salgını dünya geneline yayılarak küresel bir hâl aldı ve Afrika kıtası da pandemiden etkilenen yerler arasına girdi. Vaka sayısı kıta genelinde 30.000 sınırına ulaşırken, Kovid-19 kaynaklı ölümlerin günden güne arttığı bildiriliyor. Şimdilik sadece Mısır, Güney Afrika Cumhuriyeti, Cezayir, Fas ve Kanarya Adaları salgının kıtada en fazla etkilediği yerler olarak öne çıkıyor. Ne var ki sayının görece düşük olmasında kıta genelinde Kovid-19 testinin yaygın olarak yapılmamasının da etkisi var. Kıta ülkeleri sadece yurt dışı geçmişi olan ve onların temashılarına test uyguluyor. Bu nedenle şimdilik vaka sayıları dünya ortalamasının altında seyretse de ilerleyen günlerde testlerin artmasıyla sayılarda büyük artışlar kaydedilebilir.

İNSAMER
İHH İNSANİ VE SOSYAL ARAŞTIRMALAR MERKEZİ
IHH HUMANITARIAN AND SOCIAL RESEARCH CENTER
مركز البحوث الإنسانية و الاجتماعية

Geçtiğimiz birkaç haftada salgının hız kazanmasıyla hastalık kıtadaki tüm ülkelerde görülmeye başlandı. Pek çok ülke sosyal mobilizasyonu kısıtlayıcı tedbirlere başvurarak salgının önünü kesmek için sıkıyönetim uygulamalarına ve sokağa çıkma yasaklarına geçti. Korona salgını kıtada çok fazla şeyi etkilemeye başladı; hatta yapılması planlanan bazı seçimler bile şimdilik belirsiz bir tarihe ertelendi. Ve kıtanın aşına olduğu bazı şahsiyetlerin ölüm haberleri gelmeye başladı. Somali'nin ud üstadı Ahmet İsmail Hüseyin Hudeydi, Güney Afrika'nın AIDS ile mücadelede ünlenen ismi Gita Ramjee, Senegal spor camiasının tanınan isimlerinden Pape Diouf hayatını kaybedenlerden sadece birkaçı.

Yapılan projeksiyonlara göre, mayıs ayında kıtadaki vaka sayısının yarım milyon sınırına yaklaşması bekleniyor. Bu durum kuşkusuz sağlık sistemi üzerinde büyük bir baskı oluşturuyor. Ekonomik aktivitelerin durma noktasına gelmesi ise işsizlik oranlarının yükselmesine ve gıda krizi gibi sorunlara yol açacak görünüyor. AIDS, kolera ve ebola gibi salgın hastalıklardan sonra Afrika kıtası şimdi de koronaya karşı etkili bir mücadele vermek zorunda.

Afrika'nın Laboratuvarlaştırılması

Korona salgını önlemek için yapılan aşı çalışmaları, beraberinde sıcak bir tartışmayı da gündeme getirdi. Geliştirilecek aşının ilk olarak Afrika kıtasında denenmesi önerisinde bulunan Fransız sağlık camiasından iki doktor, hararetli bir tartışma başlattı. Esasında bu fikri ortaya atanlar için Afrika kıtasının laboratuvarlaştırılmasında bir sakınca bulunmuyor. Bu yaklaşım Batılı ilaç firmalarının Afrika'da daha önce de pek çok ilacı test ettiklerini teyit ediyor sadece. Neyse ki Dünya Sağlık Örgütü (WHO) konu hakkında açıklama yaparak Afrika kıtasının korona laboratuvarı olarak kullanılamayacağı mesajını verince tartışmanın harareti düştü.

1980'li ve 1990'lı yıllarda AIDS ve kolera ile mücadele eden Afrika kıtası ülkeleri son altı yıldır ebola salgını ile boğuşuyordu; şimdi

ise korona salgını kıta için ciddi bir tehdit oluşturuyor. Gerek AIDS gerekse ebola ve kıtada yer yer görülen kolera salgınlarının Afrikalılar için önemli tecrübeler olduğunu kabul etmek gerekir. Özellikle son yıllarda Batı Afrika'da ve Kongo Havzası'nda yaşanan ebola salgınları toplum sağlığı için ciddi bir risk oluşturuyordu. Ne var ki tüm bu sorunlarla mücadelede uluslararası kurumların ve yardım örgütlerinin desteğini alan Afrika ülkeleri, korona salgınında küresel yardım sisteminin de büyük oranda çökmesiyle yalnız kalmış görünüyor. Bu nedenle de korona ile mücadeleyi yalnızca kendi sahip oldukları teknik ve maddi imkânlarla sürdürmek zorundalar.

Ekonomide Durgunluk

Afrika kıtasında özellikle Avrupa ve Uzakdoğu'dan gelen yolcular üzerinden yayılım gösteren koronavirüs, etki alanı genişledikçe Afrika ülkeleri için ciddi sorunlar doğurabilecek gibi görünüyor. Kıta bu süreçte bilhassa ekonomik yönden ağır darbe alabilir. Turizm sektörünün şimdiden bitmiş olması, başta Kenya, Tanzanya, Güney Afrika, Senegal ve Kuzey Afrika ülkeleri için büyük bir gelir kaybı anlamına geliyor. Özellikle hem petrol fiyatlarının çok düşük bir seviyede seyretmesi hem de salgının devletler üzerinde oluşturduğu ağır mali yük göz önünde bulundurulduğunda, bütçe gelirleri petrole bağlı olan ülkelerin bu durumdan çok daha fazla etkileneceği tahmin ediliyor. Öyle ki Dünya Bankası salgın nedeniyle Afrika kıtasının ekonomik yönden son 25 yıldır ilk kez durgunluğa gireceğini belirtirken, kıtasal ölçekte de %2 ile %5 oranında bir küçülme yaşanabileceği tahminlerinde bulunuyor.

Ekonomik durgunluğun yanında bir diğer risk de fiyat artışlarına bağlı olarak enflasyon oranlarının yükselmesi olarak görülüyor. Sokağa çıkma yasaklarının başlamasıyla birlikte gıda ürünlerine olan talebin artması, karaborsacılık ve fiyat arttırma gibi haksız kazanç sağlamaya yönelik suçlarda da artışa sebep olmuş durumda. Salgından en hızlı şekilde etkilenen sektör ise havacılık sektörü oldu. Kıta ülkelerindeki hava yolu şirketleri uçuşlarını durdurmak zorunda

kalırken istihdam ettikleri personelleri de ya ücretli ya da ücretsiz izne çıkarttılar. Kıtanın en büyüklerinden biri olan Etiyopya Havayolları salgın dolayısıyla şimdiden 550 milyon dolar zarar ettiğini açıkladı.

Ekonomideki durgunluk nedeniyle bazı Afrika ülkeleri IMF ve Dünya Bankası ile görüşmelere başladı. Afrika Kalkınma Bankası da 10 milyar dolarlık bir yardım paketi açıklamak durumunda kaldı. Ne var ki Etiyopya Başbakanı Abiy Ahmed kıtanın ekonomik iyileşmesi için en azından 150 milyar dolar gibi bir desteğe ihtiyaç olduğunu belirtti. Kıtada yaşanan ekonomik durgunluktan en fazla etkileneceklerin alt gelir grubundakiler olacağı anlaşılıyor. Sokak satıcılığı ya da taksi ve motosiklet taşımacılığı yaparak gündelik kazançla geçinen kesimler için hayatın durma noktasına gelmesi, insanların ihtiyaçlarını nasıl temin edecekleri konusunda büyük bir belirsizliğe düşmelerine yol açmış durumda. Bu sınıfın ihtiyaçlarını karşılayabilmesi için devlet desteğinin de olmayışı, büyük bir soruna işaret ediyor. Örneğin Mozambik'te sosyal mesafeyi ihlal ettiği için motosiklet taşımacılığının yasaklanması, motosikletle çalışanları polisle çatışacak duruma getirdi.

Salgınla Mücadele

Korona ile mücadelede Afrika ülkelerinin hem avantajlı hem de dezavantajlı olduğu bazı hususlar söz konusu. Salgın hastalıklarla ilgili geçmiş tecrübe, iklimin ılıman oluşu akla ilk gelen olumlu yönler. Demokratik Kongo Cumhuriyeti, Ruanda ve Uganda gibi ülkeler bir süredir bölgesel ebola salgını nedeniyle zaten alarm durumundaydı. Bu ülkelerde ebola için yapılan hazırlıklar korona salgınına yavaşlatmada da fayda sağlayacaktır. Ancak kıta ülkelerinde sağlık sisteminin içinde bulunduğu kronik bütçe sorunları; solunum cihazı, yoğun bakım ünitesi ve yatak kapasitelerinin yetersiz oluşu gibi fiziksel eksiklikler düşünüldüğünde ortaya oldukça kırılğan bir tablo çıkmakta. Sağlık sektöründe kullanılan malzeme, cihaz ve ilaçlarda dışa bağımlılığın yüksek oluşu da kıta açısından son derece dezavantajlı bir durum.

Korona salgını ile mücadelede şimdilik en etkili yöntem sosyal izolasyon ve temizlik kurallarına riayet etmekten geçiyor. Ancak hijyen malzemelerine ve temiz suya erişim noktasında sıkıntı yaşayan milyonlarca insanın varlığı, Afrika ülkeleri için büyük bir handikap. Özellikle salgın büyük şehirlerden ilişkilerin daha sıkı olduğu kırsal bölgelere sıçradığında sosyal izolasyon ve temizlik şartlarını sağlamanın giderek zorlaşacağı tahmin ediliyor. Çünkü bazı kıta ülkelerinde kırsal yerleşim yerleri temiz suya erişim konusunda büyük şehirler kadar şanslı değil. Ayrıca kırsal bölgelerde uygulanan elektrik kesintileri ve hastanelerin yetersiz oluşu da hesaba katıldığında, önümüzdeki günlerde sorunun daha da büyüyerek etkisini iyice hissettireceği ifade ediliyor.

Bilindiği gibi ülkelerin korona ile mücadele stratejilerinde, halkı bilgilendirmek ve hızla yayılan yalan yanlış bilgileri düzeltmek için kitle iletişim araçları ve dolayısıyla internete erişim bir hayli önem kazandı. Ancak gelir dağılımında alt sınıflarda yer alan kesimler için internet, cep telefonu ve TV gibi teknolojik aygıtlara ulaşım imkânı pek kolay olmadığından toplumun bir bölümünün sağlıklı bilgiye erişimi de istenen düzeyde olmayacaktır.

Afrika kontekstinde korona salgını ile mücadelede uluslararası yardım sisteminin işletilemediğini ve devre dışı kaldığını da göz önünde bulundurmak gerekiyor. Siyasi ve ekonomik sistemin global düzeyde yavaşlaması, ister istemez uluslararası yardım sistemine de yansıdı. Bugüne kadar gerek terörle mücadelede gerekse kıtadaki insani krizlerin önlenmesinde dışardan yardım alan Afrika kıtası ülkeleri, şimdi kendi yağlarıyla kavrulmak ve kendi mevcut imkânlarını seferber ederek bu salgını bertaraf etmek durumundalar. Özellikle korona salgınından ağır darbe alan kıtanın geleneksel partnerleri olan Batılı ülkeler, Afrika ülkelerine el uzatabilecek durumda hiç değiller.

Küresel sistemde oluşan bu boşluğu doldurmak isteyen aktörlerin başında ise salgının kaynak ülkesi Çin geliyor. Kıtadaki korona vakalarında yaşanan artış üzerine Çin'in gönüllü elçiliğini

üstlenen Jack Ma, 54 Afrika ülkesine dağıtılmak üzere 1,1 milyon test kiti, 6 milyon maske ve 60.000 kadar koruyucu elbise bağışında bulundu. Ayrıca Nijerya -sağlık camiasının karşı çıkmasına rağmen- korona vakalarıyla mücadelede Çin'den sağlık ekibi getirilmesi için adım attı. Bu girişim üzerine Çin'de yaşayan Afrikalılara yönelik artan ırkçı uygulamalar gündeme getirildi. Çin'de yaşadıkları evlerden atılan; market, restoran gibi yerlere alınmayan Afrikalılarla ilgili haberler yayılmaya başladı. Her ne kadar Çin'in Afrika kıtasında bulunan

elçilikleri ortamı sakinleştirmek için açıklamalar yapsa da Çin'deki Afrikalılara yönelik ırkçı uygulamalar bir realite.

Esasında bu kriz, kıta ülkelerinin dışa bağımlılıklarının (Doğu ya da Batı fark etmez) sürdürülebilir bir yol olmadığını açık bir şekilde ortaya koymaya başladı. Süreç, Afrika ülkelerinin artık ihtiyaç duydukları ürünleri üreterek kendi kendilerine yeterli olmak için adım atmak zorunda kalacakları bir ortam doğmasına sebep oldu. Korona evresinde ve sonrasında bu hissiyat daha da güçlenebilir.

